

OPBOUW

weekblad tot opbouw van het gereformeerde leven

uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw”

red. en sekr. riouwstr. 59, wormerveer

adm. kon. wilhelminalaan 38, leersum

G. van Atten / Gorinchem

Doop en besnijdenis (4)

Gods Naam spreekt van Zijn liefde en trouw. Als Hij van Israël een volk maakt, dat Zijn Naam mag kennen, betekent dat, dat Hij het opneemt in Zijn liefde. Als de HERE in Ex. 3 en 6 spreekt over Zijn Naam, spreekt Hij over Zijn trouw: Hij zal de belofte, aan Abraham gegeven, gestand doen. Hij gedenkt Zijn verbond!

De Naam van de HERE en Zijn verbond horen bij elkaar. Dat komt terug in de doop: wie gedoopt wordt, wordt met de Naam van Vader, Zoon en Heilige Geest in verbinding gebracht.

Nu is die verbinding alleen mogelijk, als de scheiding tussen God en mensen wordt opgeheven, d.w.z. als de ongerechtigheid wordt verzoend en de schuld wordt weggenomen. Hoe dat tot uitdrukking kwam in de besnijdenis, lazten we in het eerste artikel in een citaat uit het werk van prof. B. Holwerda. In de doop wordt die verzoening en reiniging tot uitdrukking gebracht door het water.

De HERE ging in het oude verbond deze verbintenis aan met het hele volk! Geheel Israël was er in opgenomen. Er was niet één Israëliet die er niet bij hoorde. Zelfs wie t.a.v. de besnijdenis nalatig was, hoorde er bij: daarom moest hij uit zijn volksgenoten worden uitgeroeid. Niet, omdat hij niet bij het verbond wilde horen, niet als buitenstaander dat verbond wilde binnentreden, maar omdat hij het verbond, waarin hij geboren was, verbrak (Gen. 17 : 14). Elke Israëliet hoorde, krachtens Gods beschikking, die Hij aan Abraham bekend gemaakt had, bij dat verbond.

Wilde een Israëliet ook de zegeningen van het verbond ontvangen, dan moest hij geloven (zie b.v. Rom. 4 : 12) — maar dat geloof was niet de weg waarlangs hij het verbond binnenkwam. Hij was er in geboren. Van het begin van zijn leven af was de Naam van de HERE aan hem verbonden.

De nieuwe bedeling betekent, dat het verbond met Abraham niet meer beperkt is tot de nakomelingen van Abraham in letterlijke zin. De zegen van Abraham (naar Gen. 12 : 3) is tot de heidenen gekomen (Gal. 3 : 14). Mensen, die eertijds veraf waren, uitgesloten van het burgerrecht Israëls en vreemd aan de verbonden der belofte, zonder hoop en zonder God in de wereld, zijn nu dichtbij gekomen door het bloed van Christus (Ef. 2 : 12, 13). Ze zijn niet meer vreemdelingen en bijwoners, maar medeburgers der heiligen en huisgenoten Gods (vs. 20). Echt huisgenoten en medeburgers — de HERE behandelt hen op dezelfde manier als Zijn huisgenoten van vroeger. Hij gaat geen nieuwe, andere wegen. Wij zijn ingelijfd in het volk van God (Rom. 11 : 15-24). Net als erfgenamen der belofte. Aan het

begin van de nieuwe tijd, op de pinksterdag, heeft Petrus dat gezegd met de bekende woorden uit Hand. 2 : 39: want voor U is de belofte, en voor Uw kinderen, en voor allen die verre zijn (vergelijk voor deze uitdrukking Ef. 2!), zovelen als de HERE onze God, er toe roepen zal.

Deze woorden maken deel uit van Petrus' antwoord op de vraag van diegenen onder zijn gehoor, die door zijn prediking zijn gekomen tot het besef van hun zonde in de verwerving van Jezus als de Christus.

De vraag: wat moeten wij doen? In die vraag zit iets van: nu we Jezus hebben verworpen, die God tot Here en tot Christus heeft gemaakt, is onze relatie tot God geschonden, zo niet gebroken. Wat nu? Is er nu nog wel een mogelijkheid om behouden te worden?

Petrus mag hen dan wijzen op de belofte van de HERE. Het is niet te laat om die belofte te aanvaarden. In de naam van dezelfde Christus, die zij gekruisigd hebben, mogen zij komen tot God. Het kruis van Christus is ook voor hen de weg. Op zijn naam mogen zij zich laten dopen, omdat er voor hen en voor hun kinderen een belofte is. Wat de HERE had beloofd, is in Jezus Christus gekomen. Zij mogen aan Hem verbonden worden. Zij — en hun kinderen. In Christus Jezus is voor hen de toekomst in Gods verbond open.

Die toekomst is er ook voor hun kinderen. De HERE richt Zijn verbond niet op met afzonderlijke, op zichzelf staande, gelovige, mensen. Hij spreekt tot mensen, die een nageslacht in zich meedragen (zo spreekt Hij tot Abraham in Gen. 17). Die werkwijze van de HERE verandert niet!

Want de belofte die voor de Israëlieten en hun kinderen gold, gaat ook gelden voor hen die verre zijn, zegt Petrus (vergelijk weer Ef. 2).

Zij mogen delen in de gunst, die in de oude bedeling alleen aan Israël geschonken was. Ze worden in Israël ingelijfd. Psalm 87 zong ervan, en Paulus werkt dat uit in het beeld van de olijfboom en de op die boom geënte takken (Rom. 11). De niet-Joden hebben de HERE leren kennen uit Zijn woord tot Israël. Hij is en blijft de God der vaders, d.w.z. de God van het verbond. Zo werkt de HERE, zo geeft Hij ouders een verantwoordelijkheid mee voor het nageslacht, en geeft Hij beloften aan dat nageslacht. Hij doet dat voor degenen „die verre zijn” niet op een andere manier dan voor degenen, die er „van huis uit” bij horen. De „verren” mogen delen in dezelfde voorrechten als de „nabij”. Hij geeft hun, d.w.z. ons — niet minder dan de heiligen-van-ouds. Dan zou Hij voor ons een andere God zijn, althans een God, die andere wegen kiest, dan Hij voor Israël was, en deed. In de HERE is die tweeslachtigheid niet.

Maar, kan gevraagd worden, is het dan niet zo dat het nieuwe testament alleen spreekt van een doop-op-geloof? Ik ben geneigd om te zeggen: natuurlijk is dat zo. Het kan niet anders, want de situatie die in het nieuwe testament beschreven wordt, is die van het begin. Het gaat om de eerste generatie van de christenen. Wat dat betreft zijn ze te vergelijken met Abraham, die als eerste werd besneden op geloof. Maar met hem werd zijn huis besneden. Zo werden

met de gelovigen in het nieuwe testament hun huizen gedoopt. En zo'n huis is niet: een optelsom van gelovig geworden individuen; het gaat om een gemeenschap, net als in Gen. 17 (zie hiervoor het in het eerste artikel genoemde boekje van prof. Graafland, p. 41-46; en ook: ds M. R. v. d. Berg, voor wie is het avondmaal?, 1978, p. 50). En die gemeenschap gaat met Gods

Naam de toekomst in — ze krijgt beloften mee. De weg van de HERE is in het N.T. wel breder dan in de oude bedeling, maar niet anders. Daarom mag gezegd worden — en in de overeenkomstige manier van spreken over beide zegt de Bijbel het toch ook voor? — de doop is gekomen in de plaats der besnijdenis. Omdat ze ons verbindt aan de Naam van de HERE.

H. de Jong / Amsterdam

De chisten in de politiek (1)

Vorig jaar augustus schreef ik in ons blad een artikel getiteld 'Jeruzalem en de christelijke politiek'. Daar is toen door verschillende lezers op gereageerd. Ds A. A. Spijkerboer schreef er iets over in de Kroniek van de periodiek Kerk en Theologie (XXXII, 1, pag. 62 v.v.) en in september 1980 plaatste ons blad een 'Ingezonden' van de heer A. Kadijk in Dronten. De laatste stelde enige vragen, waarop de redactie toezegde te eniger tijd terug te zullen komen. Deze belofte wil ik nu voor mijn deel gaan inlossen. Misschien dat zo'n achtergrond-gesprek ons goed zal doen in een verkiezingstijd, waarin alles zo voorgrondelijk pleegt te worden.

Om te beginnen laat ik dan een deel van het door de heer Kadijk ingezondene nog eens horen. Nadat de schrijver het eerst over (mijn mening over) Israël en Jeruzalem gehad heeft, gaat hij vervolgens op mijn opvatting over christelijke politiek in en schrijft hij:

In deze reactie gaat het mij evenwel niet om Jeruzalem of om de E.O., maar om de opvattingen van ds De Jong over christelijke politiek. In het genoemde artikel verdedigt hij een aantal stellingen, die, voorzover mij bekend, geen gemeengoed zijn in onze kringen. Weliswaar schrijft hij, dat bescheidenheid en ingetogenheid sleutelwoorden zijn voor de christelijke politiek en dat een christen, die het politieke veld betreedt de grootste

terughoudendheid dient te betrachten; tegen die uitspraken heb ik geen bezwaren. Maar dan moet ds De Jong toch niet met grote stelligheid uitgangspunten voor de politiek lanceren, die m.i. onder ons geen instemming verdienen; ik hoop dat vragenderwijs te kunnen verduidelijken.

1. Mag een christen Gods Rijk niet bevorderen met politieke middelen of is hij (als politicus) juist geroepen om zulks te doen?
2. Dient een christen-politicus uit te gaan van de totale Bijbel (Gods Woord) of dient hij zich hoofdzakelijk te beperken tot de algemene zedenwet?
3. Waarom vereenzelvigd ds De Jong politiek met macht?
4. Waarom beperkt hij de grondslag voor openbaar bestuur bijna geheel tot waarden, die buiten het geloof om door medeburgers beaamd (kunnen) worden?"

Het komt mij voor, dat vrijwel alle christelijke politieke partijen in hun statuten deze problemen helderheid hebben geboden. Niet alleen de SGP, het GPV en de RPF, maar ook de AR en de CHU. Ik zal het zeer op prijs stellen als ds De Jong de vier bovengenoemde vragen wil bespreken. Het antwoord op deze problemen bestrijkt mijns inziens zelfs meer dan alleen het terrein van de christelijke politiek. Maar in elk geval dienen we met elkaar verder te komen over wat we bedoelen met christelijke politiek.

Om deze vragen goed te kunnen begrijpen wil ik ook nog een stukje opnemen uit het genoemde artikel dat ik in augustus 1980 schreef:

Wanneer een christen het politieke veld betreedt, moet hij de grootste terughoudendheid betrachten. (Alleen al om dat te leren is christelijke partijvorming nodig!) Waarom terughoudendheid? Omdat hij van Godswege een gedrevene is. Hem zitten heel bijzondere dingen hoog. Dat Gods naam wordt geheiligd, dat Gods Koninkrijk komt en dat Gods wil geschiedt. Het gevaar bestaat nu dat hij deze belangen, waarvoor een hartsverandering nodig is om ze van binnenuit

pastorale notities

Funktieverlies

Op m'n boekenplankje staan enkele werkjes met pastorale notities: De dominee en zijn gemeente, door Ian Maclaren, Schetsen uit de pastorie van Mastland, van Koetsveld; en Vademecum pastorale, van J. v. Andel. Je hebt er niets aan in deze tijd, maar ze zijn leuk om te lezen hoe het vroeger was. Hoe genoeglijk rolde toen het leven des gerusten pastors heen! De dominee was iemand. Hij werd om raad gevraagd en men volgde die dan op. Zijn woord was de waarheid. Trouwens, 'tmoest alles naar zijn wetten horen. Tegenwoordig spreekt en schrijft men verontrust over het functieverlies van het kerkelijk pastoraat. Ziehier een verzonnen bladzij uit het dagboek van een herder. De telefoon, in plaats van het gesprek. De telefoon is praktisch, want als je tegengas wilt geven, zegt het andere eind van de lijn: Nou, ik hang maar op. Eerste „gesprek”: Dominee, ik wou even zeggen dat we uit elkaar

zijn. En de ds herinnert zich de trouwplechtigheid van twee jaar geleden; die twee hadden nogal wat noten op hun zang, we wilden het graag zo en zo bij de overtrouw in de kerk. Hij zegt: ik wil er graag over komen praten, nu meteen. Dat kan niet, wordt gezegd, want ik moet vanavond nog uit en Bart is toch ook niet meer thuis, nee, doet u geen moeite. Volgende telefoontje. Ik weet niet of u 't wist, maar ik heb promotie gemaakt, we gaan verhuizen naar een andere hoek van 't land. Nee, tijd om afscheid te nemen, heb ik tot m'n spijt niet, maar u kunt me misschien wel in-formeren, is er daar ergens een geschikte kerk voor ons of zijn ze daar allemaal rooms? Derde gesprek die avond: Dominee, moet ik bij u wezen of bij iemand anders, want ik wou graag m'n doopbewijs, ik ga nu met m'n vriend naar een andere kerk.

In al die gevallen wordt de predikant van de beslissing in kennis gesteld, zonder dat hij ergens in gekend is. Toch weet ik niet, of je dit functieverlies moet noemen. Misschien wist men te goed waar men met zijn pastor aan toe is en wanneer hij gepasseerd wordt, kon dat wel eens een bedekte erkenning zijn van de goede kwaliteit van zijn werk. Achab voelde er ook niets voor, om vooraf Micha te raadplegen, de zoon van Jimla (1 Kon. 22). Hij dramde liever door met z'n eigen plan.

A. H. Algra, Sliedrecht

en ten diepste te beamen, met politieke middelen gaat trachten te realiseren. Met macht dus, met de macht van de helft-plus-één in een democratie, en dat wil zeggen: buiten de gelovige instemming van zijn medeburgers om. Dat mag niet. Het is trouwens op de duur ook onmogelijk.

Daarom moet een christen die zich in de politiek begeeft, zich terugtrekken op die waarden die hem, ten eerste, door Gods Woord geleerd worden, maar die, ten tweede, ook buiten het geloof om door zijn medeburgers beaamd (kunnen) worden. Dat komt dus neer op de waarden van de algemene zedewet, zoals: betrouwbaarheid, waarheid, eerbaarheid, eerbied voor het leven, eerlijkheid, billijkheid, persoonlijke en structurele rechtvaardigheid en de bereidheid om groepsbelangen ten achter te stellen bij het algemene belang. Het specifiek christelijke in het behartigen van deze belangen zal dan moeten bestaan in het duidelijke en publieke noemen en aanroepen van Gods Naam als garant van deze waarden. Ik denk hierbij met name aan het gebruik van de eed.

En nu dus de vragen. „Mag een christen Gods rijk niet bevorderen met politieke middelen of is hij (als politicus) juist geroepen zulks te doen?” Ik moet zeggen dat hoe langer ik over deze vraag nadenk, des te moeilijker ik het vind om hierop met een duidelijk ja of nee te antwoorden. Ik zal niet zeggen dat het nooit mag, ik zal evenmin zeggen dat het ooit moet. Het hangt daarvoor te veel samen met tijd en gelegenheid.

Wij breken gemakkelijk de saf over Karel de Grote die destijds onder de Saksen Christus' kerk met het zwaard plantte. Maar voor het gemak vergeten we dan dat dit heeft kunnen gebeuren vanuit een eigenaardig besef dat de overheid toen van zichzelf had. Zij voelde zich voor het volk verantwoordelijk als een vader voor zijn gezin. Van hieruit zitten we in de kortste keren bij de even moeilijke maar meer dichtbij vraag in hoeverre een ouder, gebruik makend van het overwicht en de macht die hij of zij over de kinderen heeft, deze kinderen christelijk zal opvoeden. Hoe lang kan een ouder zijn kind meenemen naar de kerk en naar de catechisatie sturen? Het zal, als ze twaalf jaar zijn, gemakkelijker gebeuren dan wanneer ze achttien jaren tellen. Voorzichtig dus in ons oordeel over Karel de Grote!

Verder, hoe is het met het christelijk zelfbewustzijn gesteld? Dat is ook een vraag die er toe doet. Is dat zelfbewustzijn in de aanval of in de verdediging? Laait het vuur van het élan hoog op of is het toege-dekt onder de sintels? Is het vanzelfsprekend of is het voortdurend met zichzelf in gesprek? In een dorp waar negentig procent van de bevolking kerkelijk is en dienovereenkomstig de zondag heiligt vind

IN DIT NUMMER

- 129 Ds G. v. Atten, Doop en besnijdenis
- 130 Drs H. de Jong, De christen in de politiek
- 131 Mr. dr. J. Meulink, Democratie
- 132 D. W. L. Milo, Arbeidsloon en arbeidsvreugde
- 133 Prof. dr. H. J. Jager, Zo was het
- 134 M. Vrijmoeth-de Jong, Bijbelgebruik in het gezin
- 134 A. P. de Boer, Breukelen vanaf de zijlijn
- 135 P. C. van Wijk, Terloops...

ik het akseptabel dat de gemeenteraad de sluiting van de zwembaden oplegt aan de tien procent forenzen die gezien hun werk en overige levensinrichting eigenlijk in de stad behoorden te wonen (in plaats van met Jona onder de wonderboom buiten Ninevé). Maar veel minder vanzelfsprekend is zo'n gemeentelijke verordening in een plaats waar zij met 51% zou moeten worden afdgedwongen. Een christendom dat minderheid of bijna minderheid is, zal zich navenant bedachtzamer opstellen en gedragen.

Getallen doen er hier gewoon toe. In de middeleeuwen was het een aanvaarde gedachte dat de overheid ketters doodde. In de Heidelbergse Catechismus zie je dat een aarzeling hieromtrent zich baan breekt. Nog wel wordt gezegd dat God 'de lastering zijns Naams met de dood te straffen bevolen heeft' (antw. 100), maar door wie dat moet gebeuren, daar laat datzelfde geschrift zich niet over uit. Gaat het evenwel om het weren van de doodslag, dan wordt zonder schroom gezegd dat het de overheid is die daartoe het zwaard draagt, (antw. 105), — een opmerkelijk verschil.

Hoe het in dezen ligt in een ander konfessioneel geschrift, de Nederlandse Geloofsbelijdenis, is onder ons iets meer bekend. De overheids-taak wordt daarin aldus omschreven: „En hun ambt is, niet alleen acht te nemen en te waken over de Politie (= de burgerlijke orde), maar ook de hand te houden aan de heilige Kerkdienst (= datgene wat de Kerk voorstaat); (om te weren en uit te roeien alle afgoderij en valse godsdienst, om het rijk des antichrists te gronde te werpen), en het Koninkrijk van Jezus Christus te doen vorderen; het Woord des evangelies overal te doen prediken, opdat God van een iegelijk geëerd en gediend worde, gelijk Hij in zijn Woord gebiedt.”

Onder dit artikel 36 staat dan in de gangbare uitgaven te lezen: „De tussen () staande zinsnede (om te weren ... enz.) is bij besluit van de Gen. Synode der Gereformeerde Kerken, Utrecht 1905, geschrapt. Blijft voor andere kerken dus wel behouden.” Deze laatste opmerking vind ik wat huichelachtig, maar daarover nu verder niet. Ook als je het tussen haakjes gestelde weglaat, blijft er nog zeer veel staan. Te veel, denk ik. Niet dat ik het de vaders kwalijk neem dat ze aldus geformuleerd hebben. Maar zij spraken vanuit een vooronderstelling die steeds meer ontbreekt, namelijk die van een christelijke natie. De aarzeling waarvan ik het begin in de Catechismus al aanwees, heeft zich sindsdien drastisch doorgezet en als we eerlijk waren dan stonden er vandaag de dag nog meer woorden uit art. 36 tussen haakjes, of was dit hele artikel van een duidelijke noot voorzien. Wij zijn afgenomen in getal en zelfbewustzijn. En vandaar nu dat ik me destijds in mijn artikel ergens op teruggetrokken heb. Op waarden die ons, ten

eerste, door Gods Woord geleerd worden, maar die, ten tweede, ook buiten het geloof om door onze medeburgers beaamd kunnen worden. (Zie boven.) Het behartigen van die waarden zie ik als een soort laatste schans voor de christelijke politiek, een minimum, waaronder zij niet kan gaan zonder ongeloofwaardig te worden. Misschien ben ik met dit mij terugtrekken op een minimum de sekularisatie wel wat vooruit gehold. Het is mogelijk dat men op andere plaatsen in ons land de idealen nog wat hoger kan stellen. Bijna had ik geschreven: de droom nog wat langer voort kan zetten. Want inderdaad zie ik art. 36 van de N.G.B., ook in z'n geknotte vorm, als een droom, tenminste voor onze tijd. Je kunt daar wel aan werken, maar dan alleen indirect, door herkerstening, maar niet langer politiek. Politiek ter bevordering van het Koninkrijk Gods? Beter is het te spreken van politiek ter weerhouding van het rijk van de antichrist. Deze omslag van be-

vordering van het goede naar weerhouding van het kwade is kenmerkend voor de christelijke politiek in een tijdperk van sekularisatie. Mozes en David konden meer dan Jozef en Daniël.

Zo heb ik dus antwoord gegeven op de eerste aan mij gestelde vraag: „Mag een christen Gods rijk niet bevorderen met politieke middelen of is hij (als politicus) juist geroepen om zulks te doen?” Het antwoord is: dat hangt af van de tijden en de gelegenheden. De dienst van God is ons in de bijbel in het lange beschreven. De Schrift neemt ons mee door een grote verscheidenheid van situaties heen. Daarom bidden wij om de Geest der wijsheid en der onderscheiding om met behulp van die voorbije tijden en gelegenheden onze eigen situatie te beproeven en te verstaan. Zodat wij weten of wij ons op Mozes en David, dan wel op Jozef en Daniël moeten oriënteren.

Maar er waren nog meer vragen. Volgende keer verder dus.

J. Meulink / Enschede

Democratie

(2)

Een staatsburger is medeverantwoordelijk

In ons land is aan de burgers kiesrecht toegekend. De burgers hebben dan ook medeverantwoordelijkheid voor het overheidsbeleid.

Deze medeverantwoordelijkheid betekent echter niet, dat het overheidsgezag van de burgers is afgeleid. Wij belijden, dat het soevereine gezag van God de grondslag is voor het overheidsgezag. Het volk, de burgers, zijn niet soeverein. Maar ze zijn wel verantwoordelijk. Voor de christen geeft de democratie aan de mens de mogelijkheid om voor Gods aangezicht zijn verantwoordelijkheid voor het staatsverband te beleven, opdat ook door zijn toedoen de staat overeenkomstig de goddelijke structuur zal functioneren.

We moeten hierbij wel in het oog houden, dat er twee relaties zijn te onderscheiden, nl. die van onderdaan en die van staatsburger.

Als onderdaan zijn we aan de overheid onderworpen. Iets wat steeds meer genegeerd wordt gezien de ongehoorzaamheid, die op grote schaal wordt betracht en die door de overheid niet wordt bestraft.

Als staatsburger, als deelgenoten in de staat zijn we medeverantwoordelijk voor de gang van zaken. Wij moeten als burgers ons verantwoordelijk weten en meeleven met de

politieke zaak en daarop invloed trachten uit te oefenen.

Ons democratisch regeringsbestel geeft de mogelijkheid onze medeverantwoordelijkheid voor het staatkundig gebeuren tot uitdrukking te brengen.

Bij de verkiezingen wordt elke burger met zijn persoonlijke verantwoordelijkheid geconfronteerd.

De positie van de Staten-Generaal

In ons democratisch bestel speelt de volksvertegenwoordiging een centrale rol. Fabius schreef eens, dat het parlement het volksgeweten behoort te zijn. Dat geweten functioneert helaas gebrekkig. Revolutionairen zijn van oordeel, dat de macht van een parlement zonder permanente democratie in bedrijven, kantoren, scholen enz. gelijk is aan die van een kaartenhuis. Van reële democratie kan geen sprake zijn, zo meent men, zolang de tegenwoordige productiewijze gehandhaafd wordt. Er moet een andere maatschappelijke orde komen.

Gewelddadige acties laten zien, dat men het vertrouwen in onze parlementaire democratie in feite verloren heeft en het recht in eigen handen genomen heeft.

Maar ook vele niet revolutionaire burgers zijn van oordeel, dat hun belangen onvoldoende door de volksvertegenwoordigers behartigd worden. Tal van actiegroepen trachten door buiten-parlementaire acties hun eisen door te drukken. Men is over allerlei zaken vaak echt verontrust en heeft geen vertrouwen meer in de zelf gekozen volksvertegenwoordigers.

Dit wantrouwen is niet zonder reden.

De taak van de overheid is zo enorm toegenomen, dat de volks-

vertegenwoordiging niet meer in staat is haar controlerende taak afdoende te vervullen.

De regering is in ons land verreweg de grootste onderneming geworden. Blijkbaar om deze onmacht te verbergen wordt nu door het parlement onevenredig veel aandacht aan details en incidenten geschonken. Het regent vragen van Kamerleden en daar zijn veel overbodige en ook domme vragen bij.

Men heeft getracht de positie van de Staten-Generaal te versterken. De technische outillage is verbeterd. Een hele staf van assistenten staat aan de Kamerleden ter beschikking. Het Kamerlidmaatschap is een volledige dagtaak geworden. Enerzijds is men meer professioneel geworden, anderszijds is het contact met het maatschappelijke leven daardoor minder geworden.

De discussies in de Kamer geven soms de indruk, dat men spreekt over een maatschappij, die helemaal niet bestaat.

Naast de gewone Kamersittingen zijn er openbare commissievergaderingen gekomen. De openbaarheid is veel groter geworden.

Maar het heeft weinig geholpen. Integendeel, de Kamer doet steeds meer pogingen om op de stoel van de regering te gaan zitten. Niet ten onrechte merkte dr L. Klinkers laatst in „Binnelands Bestuur” wat spottend op, dat we nu een Tweede Kamer met 150 ministers hebben. De Kamer is, zonder het zelf te beseffen, bezig zichzelf te laten ont-ploffen.

Deze gang van zaken komt de parlementaire democratie niet ten goede.

De positie van de partijen

Ook de politieke partijen ontkomen niet aan vaak gerechtvaardigde kritiek. Door de merkwaardige verhoudingen in de nederlandse politiek kan men niet kiezen tussen alternatieven, maar tussen nuances. Om dat te camoufleren maakt men zich nog al eens schuldig aan demagogie. De burger moet toch vooral het idee krijgen, dat de verschillen groot zijn.

Een slechte zaak is ook, dat de greep van de politieke partijen op de landspolitiek versterkt is. Het parlementaire stelsel verwordt steeds meer tot een zaak van de partijorganisaties. Het bontst maakt het in dit opzicht de P.v.d.A.

Het mag nooit het doel van een politieke partij zijn zelf te regeren.

Een onjuiste ontwikkeling is ook, dat de wilsvorming van veel partijen een oligarchist karakter draagt. Mede door de onverschilligheid van veel partijleden vindt er elitevorming plaats en heeft een kleine top de touwtjes in handen.

Zelfs bij de kandidaatstelling is de invloed van de grote massa der partijleden maar gering.

Op deze wijze wordt de verantwoordelijkheid der burgers ondermijnd.

Men wordt onverschillig en opstandig.

Het is niet te verbazen, dat het aantal partijleden in de loop der jaren sterk is teruggelopen.

Kabinetformatie

Ook bij de kabinetformatie dreigt de democratie te ontsporen.

Ik ga nu maar voorbij aan het wonderlijke spel om vooraf bekend te maken met welke partij men wel of niet wil samenwerken. Een misse-lijk spelletje overigens, dat helemaal niet past in onze staatsrechtelijke verhoudingen en aan de democratie een kwade dienst bewijst. Na de oorlog is het parlement steeds meer bij de kabinetformaties betrokken. Via de fracties wordt de regering met een zeer gedetailleerd program opgezet, dat in de snel wisselende situaties onmogelijk volbracht kan worden.

Voor mij persoonlijk is dat indertijd o.m. de reden geweest om bij de formatie van het kabinet-Cals mij niet te willen binden aan de uitvoerige afspraken, die gemaakt werden.

Steeds meer verliest men uit het oog, dat bewindsliden en fracties hun eigen verantwoordelijkheid hebben. Ook een parlementair kabinet behoeft niet van a tot z uit overleg tussen fracties en partijleiding tot stand te komen.

Het is ook een weinig gelukkige zaak, dat men bij een kabinet te veel zoekt naar uitgesproken partijmannen. Dat leidt nog wel eens tot verlies aan kwaliteit.

Toch democratie

Al deze minder goede ontwikkelingen mogen er niet toe brengen af te zien van de parlementaire democratie. Het is de minst slechte oplossing. Wel zal gestreefd moeten worden naar opheffing van tal van gebreken.

Zo is het nodig, dat taak en verantwoordelijkheid van regering, parlement en politieke partij juist gewaardeerd worden.

Het parlement zal weer echt als geweten van het volk moeten gaan fungeren.

Bovenal echter, om een woord van Talma te gebruiken, een democratie, die zich laat beheersen door Christus.

Democratie als zodanig geeft nog geen veiligheid. Wanneer regering en meerderheid van het volk het samen eens zijn over een beleid, dat de vrijheid aantast, loopt de vrijheid toch gevaar.

Wie zal de bewakers bewaken?

Democratie zal de vrijheid alleen kunnen waarborgen als ze recht en gerechtigheid dient, als erkend wordt, dat God de mens, geschapen naar Zijn beeld en als heer der schepping heeft aangesteld.

Democratie, spreiding van bevoegdheden en verantwoordelijkheden voor de gemeenschappelijke is een groot goed.

Laten wij dat nooit vergeten, vooral nu niet, nu we op 26 mei onze medeverantwoordelijkheid als staatsburger mogen beleven.

En alle Levieten kregen een gelijk inkomen, ongeacht meer of beter werk, talenten of inspanning. In het rijk Gods is een zekere gelijkheid te vinden, die met het woord „genoegzaam” kan worden aangeduid. Denk aan het manna in de woestijn: die veel inzamelde hield niet over, die weinig inzamelde kwam niet te kort.⁴⁾ Als de Heere God voor je zorgt heb je geen gebrek. Al ga je soms langs het randje — onze beker loopt over en onze tafel is bereid.⁵⁾ Nooit zie je de Godvrezende verlaten of zijn kinderen honger lijden.⁶⁾

Dat lijkt vandaag onwerkelijke taal, bijna onbruikbare taal. Maar het is Gods taal, de taal van de Bijbel: weliswaar opgeschreven in andere eeuwen maar volledig van kracht in deze eeuw. Trouwens door onze Vereniging aanvaard als basis van ons denken, spreken en handelen. En dus zonder schaamte uitgesproken op ons feest-van-dankbaarheid.

—o—

Intussen bestaat, in onze zelfverzorgende wereld, ook veel onbetaalde arbeid, waarover geen werker zich beklaagt. Er is uitgerekend, dat de gemiddelde Nederlander per week 27 uur onbetaalde arbeid verricht.⁷⁾ Toegegeven dat het leeuwendeel op de huisvrouw, de rest op de tuinierende en autowassende huisheer neerkomt, wordt in ons land jaarlijks voor f 175 miljard aan onbetaalde arbeid verricht.

Daar zitten politieke propagandabezoeken bij, collecten voor goede doelen, werfacties voor secten, verzorging van oude van dagen en gehandicapten, jeugdwerk, ziekenbezoek, kerkelijk werk, huisbezoek. Daar zit ook al die arbeid in van vele onbetaalde organisten: die hun werk wel met veel plezier doen — maar niet vóór hun plezier. En niemand denke, dat onbetaalde arbeid minder arbeidsvreugde oplevert dan betaalde arbeid!

—o—

Ha, daar valt het woord arbeidsvreugde. Een wonder begrip. Toen ik als jonge vent eens overgeplaatst was naar een droefgeestig kantoor met verouderde, ietwat zure collega's, trof mij het collegiaal verwijt: dat ik me uitsloofde voor werk, waar mij voorganger niet aan getild had en waar ik niet voor betaald werd. Misschien hadden ze gelijk, die collega's. En in mijn verward verweer stamelde ik iets als: het is toch niet verboden... meer te doen dan verwacht wordt... als ik daar nu mijn arbeidsvreugde aan beleef? Het woord was gevonden uit noodweer. Het kwam nadien talloze malen als een boemerang op mijn hoofd terug. Zo heb ik de waarde ervan voor vast en zeker en amen ervaren.

De Schotse schrijver-bankman Bruce Marchall heeft duidelijk gemaakt,⁸⁾ wat het Goddelijk recht in de gelijkenis van de werkers van het elfde uur eigenlijk is. De werkers van het eerste uur kregen niet meer loon dan de werkers van het elfde uur, omdat... die eersten van hun meerdere arbeid ook meerdere arbeidsvreugde hadden genoten. Dat hadden die laatsten gemist. In het doen van Gods opdrachten ligt immers groot loon.⁹⁾ Het werken voor de Grote Baas is een eer, een honorarium op zich zelf. Het is werken met plezier — al is het geen hobby.

Dat hebben de pioniers van de G.O.V. goed gezien. Onze Vereniging mocht geen hefboom worden om de belangen van haar leden te behartigen — maar stelt zich ten dienste van de kerken. En tot het belang van die kerken behoren: de verbetering van de zang, het doorbreken van traditionalisme, het stellen van hoge eisen aan organisten, die bekwaam moeten zijn tot hun werk,¹⁰⁾ het aanschaffen van goede orgels, die instrumenten der muziek Gods mogen heten;¹¹⁾ en het wijzen op de verantwoordelijkheid van kerkeraden voor het gezongen lofoffer.

Daar heeft onze Vereniging voor geijverd, een halve eeuw lang. Daar hebben onze organisten naar gestreefd in betaalde en vooral in onbetaalde arbeid. Dat hebben onze kerkeraden en onze meelevende gemeenteleden begrepen. Daarin is onze Vereniging geslaagd: gezegend en tot een zegen gesteld.

Evenwel. Al hebben onze organisten in hun onbetaalde werk bodemloze arbeidsvreugde gevonden — laten we oppassen voor een misverstand. Het misverstand, dat onze kerken deze arbeidsvreugde zouden beschouwen als een soort plaatsvervangend arbeidsloon. Dat zou een misbruik van de voorgaande regels betekenen en (wat erger is) een miskenning van de Goddelijke regel, dat de arbeider zijn loon waard is. De arbeidsvreugde is de organisten namelijk niet door de kerken, maar van boven af verleend. Ze werken met plezier — niet vóór hun plezier. Ze hebben moeten les nemen, studeren, een bibliotheek opbouwen en ze zijn hiermee nooit klaar.

Maar de kerken hebben hoge eisen te stellen aan orgels en organisten. Die eisen vinden hun rechtsgrond in een behoorlijke beloning van haar organisten en een behoorlijke prijs voor haar orgels.

D. W. L. Milo / Dalmally

Arbeidsloon en arbeidsvreugde

(Bij het halve-eeuwfeest van de Gereformeerde Organistenvereniging)

De arbeider is zijn loon waard, leert de Bijbel. En wie niet werken (wil) zal ook niet eten. Werken, eten, leven — ze liggen in één lijn en zijn onafscheidelijk verbonden. Zo vormen arbeid en arbeidsloon een natuurlijke balans van oorzaak en gevolg, van licht en schaduw, van dag en nacht; de adem van de levende mens.

Al kunnen de verhoudingen veranderen. Er wordt namelijk steeds gedokterd aan deze samenhang. Arbeiders hebben vermindering van arbeidstijd geëist en verhoging van loon. Bazen hebben getracht de productie te verhogen door premie-loon te bieden. Christenen hebben geijverd voor de vrije Zondag. Na de eerste wereldoorlog kwam de vrije Zaterdagmiddag. Het streven naar minder arbeid en meer loon (in wezen een ontkoppeling van beide grootheden) is doorgegaan. De hele Zaterdag werd een arbeidsloze dag, met behoud van loon. Ook de Vrijdag is genoemd, zelfs is over een driedaagse werkweek gesproken. Maar het einde van de Westerse welvaart doet kiezen voor behoud van arbeid — liever dan loonsverhoging of ook maar behoud van koopkracht.

Nu zou het niet wijs zijn, arbeid en arbeidsloon alleen te bezien in het kader van de meedogenloze arbeidsmarkt. Er zijn andere aspecten, zelfs belangrijker. Neem vooral het aspect van het koninkrijk Gods.

Van de Levietische zangers en speellieden weten we, dat zij vrijgesteld waren van loonarbeid, omdat zij volledig tot de eredienst waren geroepen.¹⁾ Ze werden zelfs wel vrijgesteld van militaire dienst, van belastingen en van landbouwwerk.²⁾ Ze leefden van de tienden en bemerkten dat God de Heere een prachtige Werkgever is, die vorstelijk beloont. Want aan de hand van en momentopname kan worden uitgerekend, dat een Leviet ruim het dubbele inkomen van een gemiddelde Israëliet genoot.³⁾

¹⁾ 1 Kron. 9: 33 — ²⁾ Ezra 7: 24 en Neh. 13: 10 — ³⁾ „Zangers en speellieden”, pag. 71 — ⁴⁾ Ex. 16: 18 — ⁵⁾ Psalm 23: 5 — ⁶⁾ Spr. 10: 3 en Ps. 33: 19 — ⁷⁾ Steekproef Soc. Cult. Planbureau 1975 en „Onbetaalde arbeid”, F. H. P. Trip in NCR-Hbl. 17-6-'80 — ⁸⁾ „De werkers van het elfde uur” (To every man a penny) Spectrum — ⁹⁾ Ps. 19: 12 — ¹⁰⁾ 1 Kron. 25: 7 — ¹¹⁾ 1 Kron. 16: 42; 2 Kron. 7: 6.

H. J. Jager / Kampen

Zo was het (50 - slot)

Zoals ik al vermeldde in een vorig praatje hadden we in Voorthuizen tijdens de oorlog een soort „godsvrede” wat betreft de kerkelijke strijd. Maar toen de vrede kwam in 1945 begon langzamerhand de kerkelijke strijd over het „houden voor wedergeboren” en de schorsingen. De kerkeraad was het in meerderheid eens met die formule en zou zich niet verzetten tegen de schorsingen. Terwijl ik niet kon instemmen met de beslissingen van de synode. Ik was het oneens met de leeruitspraken en vond de schorsingen onrechtmatig.

Het was daar in V. een merkwaardige toestand. De kerkeraad bestond vrijwel uit broeders die op de J.V. onder Vonkenberg gepokt en gemazeld waren in het „houden voor wedergeboren”. Over het algemeen was de „ligging” der gemeente zo, dat men veel eerder hield voor „niet-wedergeboren”. Maar de meesten dachten dat de synode het wel zou weten. Ik had het niet nodig gevonden, bijv. in de prediking, de gemeente lastig te vallen met theologie. Waarschijnlijk heb ik de bekende formule nooit ter sprake gebracht. Maar heel m'n prediking was in strijd met de leeruitspraak. Wat door deze en gene wel werd opgemerkt. Maar geen moeilijkheid gaf. Er was maar een enkele ijveraars, die de kerkeraad de vraag stelde of men met mij niet zou moeten „handelen”, zoals dat in kerkelijke vaktaal heet.

Er was tussen de gemeente en mij en ook tussen de kerkeraad en mij een goede verhouding. Over het algemeen wilde de gemeente mij niet kwijt, althans dat vermoed ik. Men was niet weg van mijn prediking, wilde wel wat meer vuur en vaart op de kansel. Maar daar was ik de man niet naar. Maar mij echt kwijt wilden vermoedelijk maar weinigen. En ook de kerkeraad heeft mij naar mijn herinnering nooit pertinent de vraag gesteld: Conformeert u zich nu met de synodale besluiten of niet. We hadden het 14 jaar behoorlijk goed met elkaar kunnen vinden. Moest dat nu veranderen door een synodale uitspraak? De kerkeraad zat eigenlijk tussen twee vuren. Aan de ene kant wilde men de synode niet ongehoorzaam zijn. Men was het immers met de formule wel eens. Aan de andere kant was men ook niet geneigd mij voor het blok te zetten. Praktisch was er geen moeilijkheid.

Een vreemde toestand. Theoretisch waren wij het niet eens. In de studeerkamer twistten wij daarover wel eens. Zonder elkaar te overtuigen. Maar in de praktijk handelden wij gelijk. Duidelijk staat mij voor de geest een tuchtbezoek bij een jong echtpaar. Beiden, man en vrouw, hadden wel wat laat belijdenis afgelegd. Waarschijnlijk in verband met de doop van het eerste kind. Maar ze waren, om het zacht te zeggen, geen sierlijke leden van de gemeente. Kwamen zeer zelden met de gemeente samen. Vierden geen avondmaal. Waren meer vol van geld-verdienen dan van de dienst van de HERE. Een ouderling en ik brachten daar een huisbezoek, wat we wel een tuchtbezoek mogen noemen. M'n medebroeder was een overtuigde Kuyperiaan. En leerling van dr. van den Bergh. Helemaal niet fel. We konden het best met elkaar vinden. Behalve in de studeerkamer. Daar ik al veel met bedoelde broeder en zuster had gesproken vroeg ik hem om nu maar het gesprek te voeren. Wat hij kostelijk deed naar mijn smaak.

Hij sprak ongeveer als volgt. Jullie bent gedoopt. En hebt de naam van de HERE beleden. Hij heeft met jullie het verbond opgericht. Jullie hebt dat aanvaard. Maar nu zijn jullie bezig dat verbond te verbreken. Wat doen jullie eigenlijk? Wel, de verbondsbeloften met al z'n rijkdommen en in plaats daarvan zoeken de schijnrijkdommen van deze wereld. Die handelwijze doet mij denken aan onze voorouders en de negers van Afrika. Zij gingen met schepen vol mooie dingen naar het Zuiden. Hun schepen waren vol met spiegeltjes en kraaltjes en blikkerende voorwerpen. Die spiegelde dan de zwarten in de ogen. Die kwamen naar de kust met kostelijke zaken: djattihout en mahoniehout en goud en zilver. En de schepen gingen „rijk met goud belân” naar het vaderland. En de zwarten bleven met waardeloze rommel zitten. Zó doen jullie nu ook. De rijkdommen van Gods verbond gooien jullie weg en maakt je blij met de schijnrijkdom van de wereld. Dat moesten jullie niet doen. Keert toch terug. Wordt en weest rijk met Gods beloften. Vergeving van zonden en leven, echt leven met de HERE is meer waard dan alle „schatten van Egypte”.

Daarna ging hij voor in een hartelijk en hartroerend gebed. En we gingen.

'k Zie ons nog staan op een sintelweggetje. Het was na acht uur en dus pik-donker. 't Was nog in oorlogstijd. M'n broeder vroeg: „was u het er mee eens?” M'n antwoord was: „helemaal mee eens”. „Maar”, vervolgde ik, „gelukkig voor u dat deze broeder en zuster uw theorieën niet kenden.”

„Hoe zo?”, was z'n vraag. Ik weer: „dan hadden zij gezegd: Hoe weet u dat de HERE werkelijk het verbond met ons heeft opgericht? Want het volle verbond is toch alleen met uitverkorenen gesloten. En u zegt, dat wij beloften weggoien, maar de volle beloften zijn mogelijk helemaal niet voor ons. En u weet toch ook wel, dat het echte verbond niet kan verbroken worden? Wat, zo vroeg ik, zou dan uw antwoord zijn geweest?” „Dan had ik gezegd”, zo zei hij, „zo moeten jullie niet praten.”

Waarop ik de vraag stelde, waarom hij in de studeerkamer dan precies zo redeneerde. Daar wist m'n oude broeder niet op te antwoorden. Hij zei: laten we verder maar niet twisten, maar samenwerken. ofschoon onze theorieën verschillen. Zo was het inderdaad. Onze theorieën verschilden, maar onze praktijk was dezelfde. Naar mijn overtuiging was zijn theorie slecht en de praktijk goed. Hij trok gelukkig het gevolg niet uit zijn theologische opvatting. Ik zou ook niet weten, hoe daar praktisch mee te werken zou zijn. Men kan toch moeilijk vermanen tegen bondsbreuk en wegwerpen van Gods beloften. Als men een theorie in z'n hoofd heeft van vol-verbond en halfvol-verbond, volle-beloften en lege-beloften. Als alleen uitverkorenen van eeuwigheid staan in het verbond en volle beloften hebben, dan kan men beter thuis blijven dan te vermanen. Maar dit was mijn medebroeder niet aan het verstand te brengen. Men was zo „gepakt en gemazeld” in een bepaalde redenering, dat men van de lang-gewende loopjes niet was af te brengen. Maar daaruit zou geen bloed gevloeid zijn. Als een dwaze synode onder leiding van Kuyperiaanse hooggeleerden niet met goddelijke autoriteit onderwerping of tenminste conformering had geëist. Van boven af werd in V. de knuppel in het hoenderhok gegooid. Met nare gevolgen.

Tot in de zomer van 1946 nam de kerkeraad geen beslissing. Nu was er voor de provincie Gelderland een deputaat-voor-zwarigheden aangewezen. Wij verzochten hem ons in de moeilijkheden te helpen. Maar hij had geen tijd. Hij was een goede kennis van mij. Toen kwamen een dr. en een drs. om met kerkeraad en mij te spreken en vooral om mij te overtuigen van de juistheid van de synodale besluiten. De dr. had een tas vol paparassen, bij zich. Schriften vol met aanhalingen van Calvijn vooral. Hij was een Calvijnenner. Toen ik vermoedde, dat aanhalingen uit Calvijn zouden worden gebruikt, zei ik vooraf, dat ik wilde luisteren naar Schrift en Belijdenis alleen en dat ik niet zou zwichten voor welke autoriteit ook. Maar bedoelde br. kon niet laten nog eens naar de tas te grijpen. Hij wilde mij een heel belangrijk citaat van Calvijn voorlezen. In het latijn! Toen merkte ik op dat de ouderlingen geen latijn kennen. „Maar u wel”, zei de broeder. Wat nog zo zeker niet was.

Toen trok de drs. de dr. aan z'n jas en fluisterde: „Dat helpt hier niet.” Ik had toen nog een scherp gehoor en kon een glimlach, bij alle narigheid, niet onderdrukken. Zo was het: dat hielp hier niet.

Er kwam ook nog een hooggeleerde om de gemeente voor te lichten en mij natuurlijk ook. Ook dat veranderde mijn overtuiging niet. De leerbesluiten vond ik onschriftuurlijk en de schorsingen onrechtmatig.

Het was een wat tragische toestand. Ik kon niet anders en de kerkeraad van haar kant ook niet. Hoe nu gezongen, zoals een familielid van mij nogal eens zei. Wat stond ons nu te doen?

Toen heb ik een voorstel gedaan. Om samen voort te gaan, zoals wij van 1932 tot 1946 samen gewerkt hadden. Waarom, zo zei ik, zullen wij ons door een besluit van een synode laten dwingen tot uit-elkaar-gaan? We hebben al die jaren bij dit verschil van opvattingen geleefd. Zonder ruzie, zal ik maar zeggen. Jullie willen mij eigenlijk niet kwijt, naar ik vermoed en ik wil jullie zeker niet kwijt. Waarom zullen we dan eigenlijk uiteen gaan? Laten wij als gereformeerde kerk van Voorthuizen verder gaan. Als vrije, zelfstandige kerk. Dan bewijzen wij, dat het heel goed mogelijk is om, bij verschil van inzicht, in zaken van verbond en wat daarmee samenhangt kerk van Jezus Christus te zijn. Het was voor mij wat riskant, bijv. met het oog op emeritaat. Maar ik zou het gewaagd hebben. Ik denk, dat het helemaal geen waagstuk was. Maar de kerkeraad vroeg: bij welk verband horen we dan? Men begreep wel dat de synode zulk een toestand niet zou dulden. Ik zei: wij behoren bij de Heer van de kerk. Desnoods dan maar zonder verband. Noch in het verband der synode, noch bij het verband der vrijgemaakten of art. 31ers. Mijn voorstel werd niet aanvaard, want men moest toch bij een verband behoren vonden de broeders. Men durfde de vrijheid en zelfstandigheid niet aan.

Tóen werd eindelijk aan de kerkeraadsleden stuk voor stuk gevraagd of ze zich conformeerden aan de besluiten. Allen deden het, naar ik meen ook m'n collega. Ik weigerde. Waarop men de zaak aan de classis zou voorleggen. V. behoorde bij de classis Apeldoorn.

Nu waren er in de classis Apeldoorn weinig do's, die het helemaal met de synode eens waren. Eén was een aanhanger van K.S. Een andere was een echte „zoon der Afscheiding” zal ik maar zeggen. Een derde had de gemeente of een deel daarvan helemaal de kant der bezwaarden uit gedreven. Een paar collega's stonden eens met elkaar te praten in m'n omgeving. Ze zeiden: we moeten de gemeente bewerken om het met de synode eens te zijn. We moeten de synode verdedigen, maar die is eigenlijk niet te verdedigen. Ik hoorde dat en zei: jullie hoeven dat mekaar niet fluisterend te zeggen, want ik ben het er helemaal niet mee eens. Zó was de

toestand in de classis. Er waren naar ik meen drie do's die het echt met de synode eens waren.

Mij werd verzocht mijn bezwaren op schrift te stellen en aan de leden van de classis dat geschrift te sturen. Wat ik heb gedaan. Toen kwam er een classisvergadering waar dit bezwaarschrift zou worden besproken. Eerst zou ik nog een gesprek hebben met een commissie uit de classis. Als ik het wel heb waren de leden van die commissie juist de synode-gezinden zal ik maar zeggen. Het gesprek met de broeders haalde niets uit. Daarna verdedigde ik m'n bezwaren in de classis. Vóór de vergadering verzekerde mij een ouderling het helemaal met mij eens te zijn. Tijdens de vergadering sprak ik uiteraard en de drie Kuyperianen. De rest deed er het zwijgen toe. En vrijwel éénstemmig werd besloten aan de kerkeraad van V. te adviseren met mij te „handelen”. Als ik het nog niet geweten had wist ik toen wel, hoe laat het was. Toen ik eens de do, die de bezwaardheid had bevorderd, vroeg wat hij zou doen, trok hij de schouders op, stapte op de fiets en ging naar huis. Waarom zwegen sommigen, die toch wel bezwaren hadden? Waarom zwegen broeders, die even bezwaard waren als ik? Wie zal het weten? Waarschijnlijk had de één een vrouw getrouwd, een ander wat voorname vrienden en een derde toch maar eieren voor z'n geld gekozen.

Ook ben ik nog een keer wezen praten met een commissie uit de synode. Gevormd door in elk geval drie professoren, die in hoofdzaak het woord deden. Zij waren de praeadviseurs van de synode. Zij hadden de besluiten geformuleerd. Nu waren zij weer „rechters in eigen zaak.” Ik stond op m'n eentje daar tegenover. Ik had m'n bezwaren willen verdedigen voor de synode. Sommige leden waren daar wel voor. Maar dat mocht niet van de „leiders”. Zij, die door de kerken waren afgevaardigd, schenen er niets mee te maken te hebben. Zo was dat in het jaar 1946.

Het einde van de zaak was, dat de kerkeraad mij schorste. Onder leiding van weer een hooggeleerde! Sommige broeders hadden tranen in de ogen. Ze schorsten mij met een bloedend hart. M'n collega weigerde mij te schorsen. Ondanks sterke druk. Zo was het onder een synodocratie ofwel synode-regering!

En dan te bedenken, dat heden geen theoloog of leek het „houden voor wedergeboren” verdedigt. Zal deze geschiedenis ons nog wat leren? Of is het waar wat dr. Huizinga eens aanhaalde: De geschiedenis leert ons, dat zij ons niets leert?

M. Vrijmoeth-de Jong / Zwolle

Bijbelgebruik in het gezin

(7)

Pen en papier

De vorige keer zagen we hoe belangrijk het is, dat het gelezene goed verwerkt wordt. Meelezen in eigen Bijbel en hardop voorlezen maken dat het gedeelte beter doordringt. Het gebruik van verschillende vertalingen bevordert eveneens het nadenken en is vaak aanleiding tot een gezamenlijke bespreking. Nog meer kan bereikt worden als ieder pen en papier bij de hand heeft om voor zichzelf aantekeningen en na de bespreking een korte samenvatting te maken. Pas als men iets begrepen heeft, is men in staat het schriftelijk weer te geven. Zo zal het maken van notities in hoge mate het nadenken over en het onthouden van de stof bevorderen. Ouderen zullen hieraan misschien meer moeten wennen dan de jongeren, maar al doende leert men en het loont de moeite. Indien de aantekeningen in een

schrift of multiband gemaakt worden, (een bijschrijfbijbel met voldoende ruimte is natuurlijk ideaal) levert dit na verloop van tijd een schat aan zelfverworven bijbel-studiemateriaal op.

Dagboekjes, meditaties, dagblokkalenders, enz.

Er zullen bijbellezers zijn die voor eigen bijbellectuur een dagboekje of iets dergelijks prefereren boven de methode van zelfstudie. Het heeft zijn voordelen, want het kost minder moeite en tijd, daar de nodige achtergrondinformatie, de moeilijkheden in de tekst en het juiste verband reeds zijn uitgezocht door de vakman-theoloog. Toch heeft het gebruik van een dagboekje, parafraze of andere verklaring enkele grote nadelen. Het komt niet tegemoet aan de behoefte van een mens iets zelf te willen uitzoeken en te ontdekken. Een probleem waarmee iemand zelf heeft geworsteld en waarvan hij al nadenkend en zoekend de oplossing heeft gevonden, zal hij beter onthouden en toepassen. Kennis, die verworven is door zelfwerkzaamheid gaat ver uit boven die door anderen aangedragen is. Bovendien geeft zelfonderzoek de vreugde van eigen ontdekking. Verder geeft een dagboekje slechts een toepassing van algemene aard, die minder betrekking heeft op persoonlijk denken en handelen. Het gevaar is dan zeer reëel, dat we ons minder aangesproken voelen en de

woorden van de Here God vrijblijvend over ons heen laten gaan.

Hulpmiddelen

Goede bijbelstudie staat of valt met de inzet van de personen, die er mee bezig zijn. Na een vermoeiende werkdag is het niet altijd gemakkelijk nog een stukje geestelijke arbeid te verzetten door zich te verdiepen in de betekenis van Gods Woord. Niet alle bijbelgedeelten zijn echter zo eenvoudig, dat ze direct te begrijpen zijn. Vaak is het nodig documentatiemateriaal te raadplegen om de nodige achtergrond- en taalkundige informatie te verkrijgen. In Nederland zijn we in de gezegende omstandigheid, dat er op dit gebied veel te koop is.

Hier volgen enkele suggesties:

Hulp voor bijbellezers (N.B.G. voor f 5,20);
Atlas van de Bijbel (Voorhoeve, Den Haag, voor f 4,90);
Bijbels beeldwoordenboek van dr A. van Deursen (f 15,90);
Beknopt commentaar op de Bijbel (Kok, Kampen, f 36,90 of meer);
Encyclopedie van de Bijbel (Voorhoeve Den Haag, f 42,50);
Bijbelse encyclopedie (Kok, Kampen, f 62,-);
Handboek bij de Bijbel (Voorhoeve Den Haag, f 59,90);
Concordantie op het Oude en Nieuwe Testament (Bosch en Keuning, f 28,50);
Nederl. concordantie v. Trommius (Voorhoeve, Den Haag, f 67,50);
Supplement op concordantie van Trommius (Voorhoeve, Den Haag, f 28,90).

A. P. de Boer / Nijkerk

Breukelen vanaf de zijlijn

(3)

De derde zitting van de Landelijke Vergadering in Breukelen, vorige week zaterdag, heb ik maar voor een deel „vanaf de zijlijn” meebeleefd. Voor de besprekingen over het al of niet lid worden van de Gereformeerde Oecumenische Synode (GOS) moest ik de tribune verlaten en zelf het veld opkomen als rapporteur van de desbetreffende commissie. Als ik nu door zou gaan in voetbaltermen en behalve over zijlijn, tribune en veld over „overwinning” en „nederlaag” zou gaan spreken, zou ik met mijn beeldspraak totaal de mist ingaan. Want gelukkig ging het zaterdag er niet om zoveel mogelijk te scoren, was de verhouding tussen commissie en afgevaardigden niet die van partij contra tegenpartij en was ook de uiteindelijke verwerping van het commissievoorstel om lid te worden van de GOS geen overwinning voor de één of een nederlaag voor de ander. Nee, aan het Dillenburgplein heerst waarlijk een ander klimaat. Ook zaterdag in Breukelen ging het erom „elkaar te helpen en te dienen”, geduld met elkaar te hebben en niet over elkaar te heersen

om met de woorden van ons nieuwe art. 31 te spreken. Uiteindelijk was ook de vergadering van 25 april in Breukelen erop gericht om als kerken samen verder te komen op de weg naar de grote toekomst van de Here Jezus. En daarom kan dit verslag een totaal ander karakter dragen dan de voetbalverslagen in uw maandagkrant.

GOS: voorlopig nog geen lid

Onze kerken zullen voorlopig nog geen lid worden van de GOS. Een voorstel van de Commissie voor contact en samspreking met andere kerken om wel het lidmaatschap aan te vragen, haalde geen meerderheid. De meeste afgevaardigden voelden er meer voor om de waarnemersstatus bij de GOS nog maar een tijdje te continuëren. Naar verwachting zullen dan ook op de bijeenkomst van de GOS die in 1984 in Amerika plaatsvindt, namens onze kerken waarnemers aanwezig zijn, zoals dat ook in 1976 in Kaapstad en in 1980 in Nîmes het geval was.

Voor een nadere invulling van dat waarnemerschap en eventuele aanvullende voorstellen werd de zaak van de GOS terugverwezen naar genoemde commissie om op een latere zitting door de Landelijke Vergadering te worden afgerond. Nog even voor alle duidelijkheid: De GOS is een samenwerkingsverband van een kleine veertig gereformeerde kerken van over de gehele wereld, bedoeld als een platform waar kerken die zich één weten in het geloof in de Christus der Schriften elkaar helpen, adviseren, waarschuwen, bemoedigen en samen de Bijbel bestuderen om de wil van God in de vele vraagstukken van onze tijd te verstaan (citaat uit het commissierapport). De GOS heeft een goede grondslag: De Heilige Schrift, beleden als het onfeilbare en eeuwig blijvende Woord van God en als absoluut gezaghebbend in alle zaken van geloof en leven, naar de uitleg ervan in de gereformeerde belijdenisgeschriften. Alleen zijn er al geruime tijd problemen binnen de GOS, omdat de Gereformeerde (synodale) kerken in Nederland — één van de lidkerken van de GOS — zich niet aan die grondslag houden.

Daarover bestond op de Landelijke Vergadering ook geen verschil van inzicht. De in het commissierapport neergelegde overtuiging, dat er sprake is van een ernstige schending van de grondslag van de GOS door de Gereformeerde (synodale) kerken, zeker na het recente besluit over homofilie en de aanvaarding van het rapport over de aard van het Schriftgezag, ondervond ter vergadering geen enkele bestrijding. Wel liepen de meningen uiteen over de daaruit te trekken conclusie.

Niet aan de kant blijven staan

Namens de commissie heb ik zelf ervoor gewaarschuwd niet aan de kant te blijven staan en van een afstand te blijven toekijken wat de andere lidkerken in de GOS er straks van maken: „Juist nu er in 1984 ten aanzien van de Gereformeerde (synodale) kerken door de GOS ingrijpende besluiten zullen moeten worden genomen — inzake het dubbel lidmaatschap van de GOS en de Wereldraad van Kerken, en naar verwachting ook over homofilie en het Schriftgezag — moeten we erin springen en die kerken gaan steunen die de GOS in het gereformeerde spoor willen houden.” Ook heb ik ervoor gepleit om als Nederlands Gereformeerde kerken samen met de Christelijke Gereformeerde kerken een gefundeerd antwoord te geven, ten dienste van alle GOS-kerken, op het gereformeerde rapport over de aard van het Schriftgezag. „Laten we, nu we de vorige keer hebben uitgesproken dat we met de Christelijke Gereformeerde kerken samen op weg willen gaan naar eenheid, vooral hèn op de ongetwijfeld moeilijke weg binnen de GOS niet alleen laten gaan.”

Uiteraard vormde de omstrede positie van de Gereformeerde (synodale) kerken in de GOS voor de commissie niet de

rédén, het motief voor het voorstel om lid te worden: „Dat is de overtuiging, gegroeid tijdens ons verblijf in Nîmes, dat we in de GOS thuis horen, dat we daarin de gereformeerde broederschap hebben gevonden.”

Tegenover afgevaardigden die twijfelden aan het rendement van de GOS voor onze kerken heb ik eraan herinnerd dat de Landelijke Vergadering van Wezep in 1978 al uitsprak, dat onze kerken bij een gunstige ontwikkeling inzake de handhaving van de GOS-grondslag „graag willen toetreden als lid, omdat wij beseffen dat wij elkaars wijsheid en hulp nodig hebben.” Achter die uitspraak kunnen en mogen we m.i. niet terug. In GOS-verband kunnen wij veel ontvangen en kunnen we ook anderen laten delen in de grote rijkdom die God in de grote rijkdom die God in de loop der eeuwen en jaren aan ons heeft gegeven.

Afwachten tot na 1984

Maar de meerderheid van de afgevaardigden bleek niet overtuigd door de verdediging van het commissievoorstel en voelde er meer voor om eerst maar eens af te wachten wat er op de GOS van 1984 uit de bus komt. Laat eerst maar eens uitkristalliseren, hoe de GOS dan tegenover de Gereformeerde (synodale) kerken zijn grondslag handhaaft, betoogden diverse afgevaardigden. „Als we nu lid worden, steken we onze hand in een wespennest”, aldus ds Moggré. Hij noemde de GOS een huis dat tegen zichzelf verdeeld is en toonde zich, gezien de z.i. geringe daadkracht van de GOS tot nog toe, minder optimistisch dan de commissie over de uitkomst van de bijeenkomst van 1984.

Verschillende afgevaardigden zeiden het niet erg fraai te vinden, wanneer onze kerken eerst lid zouden worden van de GOS om vervolgens te gaan meewerken aan de uitstoting van de Gereformeerde (synodale) kerken uit de GOS. „Onze

komst daar zal met vrede moeten zijn”, aldus praeses ds Van der Kwast. Vanuit de regio Enschede-Zwolle werd ervoor gepleit aan het eventuele waarnemerschap een zo positief mogelijke inhoud te geven. Ds Bax: „Laten we de GOS duidelijk maken, dat we graag lid zouden willen worden, maar dat we het vanwege de ontwikkelingen in de Gereformeerde kerken en hun positie in de GOS niet kunnen. Als de GOS-kerken zien hoe zwaar die bezwaren ons wegen, zal daar een groter appél van uit gaan dan wanneer we nu lid worden.”

Nadat het commissievoorstel om toch lid te worden was verworpen, benadrukte de praeses, dat daaruit niet mag worden geconcludeerd dat onze kerken negatief staan ten opzichte van de GOS: „Het is duidelijk, dat we de gereformeerde broederschap in de wereld willen zoeken. Het gaat er alleen om, dat dit niet het juiste moment is om tot de GOS toe te treden.”

Gebruik van het Liedboek verantwoord

Tevens hield de Landelijke Vergadering zich bezig met de uitbreiding van het gezangenrepertoire in onze kerken. Dat die uitbreiding gewenst is, stond niet meer ter discussie. Dat had de Landelijke Vergadering van Wezep al duidelijk uitgesproken.

Ter tafel lag een rapport van de gezangencommissie waarvoor algemeen grote waardering bestond. („De plaatselijke gemeenten kunnen ermee aan het werk gaan”, aldus ds Zwartveen.) Dat rapport bevatte een in opdracht van de vorige Landelijke Vergadering vervaardigde selectie van die liederen uit het Liedboek voor de kerken, die een Schriftuurlijke inhoud hebben en gekenmerkt worden door een niet-verouderd taalgebruik.

De vergadering sprak met overgrote meerderheid van stemmen uit dat het „verantwoord” is dat deze selectie — bestaande uit ca. 160 van de 490 liederen uit het Liedboek — in de eredienst ge-

bruikt wordt. Door het niet overnemen van het door de commissie voorgestelde woord „aanbevelen” onderstreepte de vergadering nog eens, dat het al of niet gebruiken van het Liedboek in de vrijheid van de plaatselijke kerken blijft.

Overigens blijkt uit de door de commissie gepubliceerde enquête, dat al ongeveer één op de vier plaatselijke Nederlands Gereformeerde kerken in de eredienst een selectie uit het Liedboek gebruikt. Over die praktijk werd vanuit de regio Harderwijk gezegd „dat we zo heenkuieren door de afspraken die we als kerken gemaakt hebben”, terwijl ds Van den Brink in zijn verdediging er van verwees naar wat hij noemde „de besluiteloosheid gedurende vele jaren in onze kerken, waardoor geen landelijke vergaderingen werden gehouden waar deze dingen besproken konden worden, terwijl de liturgische ontwikkeling in de plaatselijke kerken doorging.” Van weerskanten — zowel door afgevaardigden uit kerken waar men het Liedboek niet graag kwijt zou raken, als door afgevaardigden die het Liedboek verre zouden willen houden van hun kerken — werd ervoor gepleit in deze zaak te rekenen met de anderen en elkaar geen onnodige lasten op te leggen.

Een minderheidsvoorstel van commissielid M. Lok om niet over te gaan tot het gebruik van het Liedboek, maar eerst pogingen te ondernemen om samen met o.m. Christelijke Gereformeerde kerken en de Gereformeerde Bond een reformatische gezangenbundel samen te stellen, kreeg vanuit de vergadering slechts geringe steun. Namens de regio Harderwijk pleitte m.n. ouderling Meijer voor het opgaan van deze weg. Met een reformatische gezangenbundel en een afwijzing van het gebruik van het Liedboek houden we de band met de gereformeerde gezindte vast en bewijzen we ook een grote dienst aan het christelijke onderwijs, zo hield hij de vergadering voor.

Maar de argumenten van commissierapporteur Goudriaan — twijfelt aan de haalbaarheid, vooral op korte termijn; kortsluiting met wat de kinderen op veel christelijke scholen leren en met de geloofsbeleving van veel jongeren; en de waarschuwing dat in zo'n reformatische bundel veel goede liederen uit het Liedboek vanwege de auteursrechten niet kunnen worden opgenomen — bleken voor de meeste afgevaardigden overtuigend.

De „gezangenkwesie” werd overigens nog niet afgerond. Over het commissieverzoek om de nog niet voltooide opdracht die de vorige Landelijke Vergadering deze commissie gaf — nl. het samenstellen van een aanvullende bundel — te mogen afmaken, werd nog niet beslist. Diverse afgevaardigden pleitten ervoor om daarbij te zoeken naar mogelijkheden van samenwerking met de Christelijke Gereformeerde deputaten. De commissierapporteur attendeerde de vergadering erop dat het in deze aanvullende bundel vooral gaat om nieuwe liederen — conform de bedoeling van Wezep — en om het opvullen van leemten in de Liedboek-selectie.

Tenslotte

- zal menig een zich afvragen, waarom in de Liedboekselectie het inmiddels bij velen al bekende en geliefde lied 300 (Eens als de bazuinen klinken) niet is opgenomen.
- blijkt de uit 12 leden bestaande gezangencommissie een titanenwerk verzet te hebben door sinds de instelling begin 1979 vrijwel maandelijks (!) te vergaderen om de liederen uit het Liedboek te beoordelen.
- kon prof. Schuurman, één van de waarnemers naar de GOS in Nîmes, door verblijf in Japan de bespreking over deze zaak niet meemaken.
- vond de bespreking over de GOS plaats in aanwezigheid van dr Paul G. Schrotenboer, secr.-generaal van de GOS. (Ds Van der Kwast: „Grote mannen mag je bij de voornaam noemen, maar wij zijn nog niet zover.”)
- erkende deze in zijn toespraak tot de afgevaardigden dat de GOS „in een beslissende fase” van zijn bestaan verkeert.
- waren de Christelijke Gereformeerde deputaten vertegenwoordigd door ds K. Boersma en ds J. C. L. Starreveld.
- zullen op de volgende zitting, D.V. 30 mei aan de orde komen: de liturgische formulieren, de geestelijke verzorging van de militairen en het staartje van de gezangenkwesie.
- werkte de Landelijke Vergadering op zijn derde zittingsdag twee van de nog resterende 38 voorstellen en rapporten af, zodat er nog 36 ter afhandeling overblijven.

terloops

door P. C. van Wijk — Zaltbommel

Het graf van Calvin

In het Auditoire de Calvin te Genève toont men U met enige trots „de” stoel van Calvin en in de prachtige kathedraal vlakbij staat een vrijwel gelijke stoel, waarvan de gids eveneens graag vertelt, dat Calvin die stoel — en vooral geen andere — tot het einde van zijn leven gebruikte. Och, waarom zou het niet waar kunnen zijn?

In de Rue Jean Calvin is in de gevel van het huis waar Calvin tot zijn dood toe woonde een grote steen aangebracht, waarop het bijzondere van deze woning wordt omschreven, terwijl de bouwers van het bekende Reformatie-monument vanzelfsprekend ook aan Calvin de nodige aandacht hebben besteed. Als U echter in Genève zoeken gaat naar het graf van Calvin wordt het moeilijker. Op het kerkhof van Plainpalais geen grote graftombe, geen grote zerk, geen enkele aan-

duiding waar het graf is. Zonder hulp van de „oppasser” vind je Calvin's graf niet. Het graf van Calvin is een eenvoudig graf.

Tegen de stam van een hoge boom aan een met laag groen begroeid graf met een hekje er om heen. En als je het groen met je handen wat wegdoet, zie je een kleine steen met de letters J. C.

Een eenvoudig graf voor een groot man.

Je ziet het vaak andersom: opvallende graven voor kleine mensen. In Lukas 17 : 7-10 vertelt de Here Jezus aan Zijn discipelen het volgende verhaal (ik citeer de Willibrord Vertaling):

„Wie van u zal tot de knecht die hij in dienst heeft als ploeger of veehoeder bij diens thuiskomst van het land zeggen: Kom meten aan tafel en tast toe? Zal hij niet eerder zeggen: Maak mijn maaltijd klaar, omgord je en bedien mij terwijl ik eet en drink, daarna kun je zelf eten en drinken? Moet hij die knecht soms dankbaar zijn, omdat hij heeft uitgevoerd wat hem is opgedragen? Zo is het ook met u: wanneer ge alles hebt gedaan wat u opgedragen werd, zegt dan: Wij zijn onnutte knechten; wij hebben alleen maar onze plicht gedaan.”

Een preek om over na te denken.
Een preek recht op ons af.

Een preek om ons met beide benen op de grond te houden.

Een preek om ons af te halen van het platform waarop we ons zelf gezet hebben, omdat we misschien wat meer doen dan een ander in de kerk.

Een preek om ons te doen beseffen, dat, als we misschien wat harder werken dan een ander — gewoon overdag maar ook 's avonds —, we toch nooit meer doen dan onze plicht.

Op rooms-katholieke kerkhoven in Zuid-Limburg staan veel grafstenen met het opschrift:

Jezus barmhartigheid.

Jezus is barmhartig.

Dat is maar gelukkig.

Want hoe harder we werken, hoe meer fouten we maken.

Maar de Heiland is barmhartig en genadig en wil eenvoudigen gadeslaan.

En aan het eind van ons leven op deze aarde komen we terecht in een graf, waar „geen denken en doen, geen kennis en wijsheid” meer is (Pred. 9 : 10).

In het graf loven we niet meer (Pr. 6 : 6), de doden prijzen God niet (Jesaja 38 : 18).

Aan deze dingen moest ik denken, toen ik het graf van Calvin zag.

Ik, Calvinist.

U, Calvinisten.

We kunnen er iets van leren.

En eens gaat ook dit graf van

Jean Calvin open, want de letters

J. C. betekenen ook Jezus Christus.

l'Abri

Het programma voor de komende zaterdagen:

- 2 mei: Drs W. Rietkerk: Opwekking aan de hand van het boek van Richard Love Lace: De dynamiek van het geestelijk leven.
- 9 mei: Drs Graham Birtwistle
- 16 mei: Prof. B. Goudzwaard: De rol van het persoonlijke in het Evangelie.
- 23 mei: Dr H. Geerstema
- 30 mei: Onbekend

Amsterdam-Centrum — Op donderdag 14 mei 1981 hoopt ds Busstra, die kort daarna als zendeling naar Zuid-Afrika zal vertrekken, met woord en beeld te vertellen van zijn indrukken tijdens een bezoek aan het zendingsterrein enkele maanden geleden. Aanvang 8 uur 's avonds.

De avond wordt gehouden in de Nederlands Gereformeerde kerk te Amstelveen, De Ruijschlaan 147. De kerk ligt dichtbij het kruispunt Rembrandtweg/Groen van Prinstererlaan.

Broeders en zusters uit de omliggende gemeenten zijn op deze avond hartelijk welkom.

Redactieleden:

Ir. A. W. Biersteker;
Ds. H. de Jong;
H. Langerak;
Mr. dr. J. Meulink;
D. W. L. Milo;
Ds. E. R. Postma;
Drs. W. G. Rietkerk

Adres van de Redactie:

Ds. K. Muller,
Riouwstraat 59,
1521 SC Wormerveer
Tel. 075-282589

Kerknieuws en berichten over kerkelijke/christelijke activiteiten te zenden naar:

„Kerknieuws Opbouw”,
Brugakker 36 22,
3704 LP Zeist
Tel. 03404-50278

Advertenties en druk:

Drukkerij „Steenbergen”,
Nooitgedacht 3,
3701 AL Zeist
Tel. 03404-12452

Advertentieprijs:

Kon. Wilhelminalaan 38,
3956 TD Leersum
Tel. 03434-4288

Administratie-adres:

40 ct per mm.
familieberichten
35 ct per mm.
Advertenties inzenden tot
dinsdagmorgen 10.00 uur.

Abonnementen:

Het aanvragen of opzeggen van abonnementen: uitsluitend bij de administratie. Abonnementen kunnen ieder moment ingaan, doch slechts per 31 december eindigen. Opzeggen uiterlijk tot 15 november.

Abonnementsprijs:

f 40,— per jaar of f 21,— per halfjaar.
Buitenland f 45,— p. jaar of f 60,— per luchtpost.
Gironr. 404945 t.n.v.
Geref. Persver. Opbouw,
Dr. Schaepmanlaan 71,
2104 VC Heemstede.
Tel. 023-285825.

SOEMBA — Verantwoording van particuliere giften voor het Soembawerk, ontvangen in het 1e kwartaal 1981.

MJB te D 35,—; JB te W 50,—; Mw GB te B 2 x 40,—; Mw JCvD te K 10,—; GG te D 25,—; Mw JH te 'sG 25,—; MdJ te R 3 x 7,50; Mw JMV te 'sG 2 x 50,—; Mw AV te 'sG 30,—; AV te H 100,—; Mw HV te 'sG 50,—; ABvW te V 2 x 20,—; CMvdW te V 50,—.

Wij zijn u voor deze bedragen zeer dankbaar. Het werk op Soemba gaat door: ds P. P. Goossens vertrekt eind april weer enkele maanden naar Soemba. U weet dat aan de definitieve vorm van de organisatie nog wordt gewerkt. Wij vertrouwen erop — geloven erin — dat de ongeveer honderdduizend gulden die dit jaar nodig zijn, er komen. Dat ziet er nu niet naar uit. Reeds in de maand april is het beschikbare geld geheel uitgegeven. Wij hebben geld moeten lenen.

Uw penningmeester zit sinds 1 januari 1981 in Maassluis.

Postgironummer 1687138 van penningmeester Ned. Geref. Kerk, Zendingscommissie Maassluis.

Ook voor bijdragen van kerken en zendingscommissies.

C. D. Rietkerk, Maassluis

Door de overvloed van kopij moest het „Kerknieuws” blijven overstaan tot volgende week.

U bent van harte welkom op het

Goud- en Zilversmidatelier

„DE VLINDER”

Hannah de Miranda,
Maartensgat 21,
3311 CK Dordrecht

Ook U heeft

zo nu en dan behoefte aan ontspanning.

**EVANGELISCHE CAMPING
„T BELOOFDE LAND”**

is zo'n plekje waar U zowel geestelijk als lichamelijk tot rust kunt komen.

Vraag folder.

Bosweg 17, 3781 NG Voorthuizen
Telefoon 03429-2942.

3 weken Zuid-Afrika

De Stichting
Herstel Kulturele Betrekkingen
Nederland-Zuid-Afrika
brengt u in contact met land en
volk van Zuid-Afrika.

Ook bezoek aan het zendings-
terrein „Groothoek” in Natal.

Volledig verzorgd f 3.400,—

Inlichtingen:
Eekhoornlaan 14, 6705 CH Wageningen
tel. 08370-13931, b.g.g. 050-345880

**OVERTUIGT U
ZOALS VELEN VOOR U !!!**

God nam in Christus tot Zich in Zijn eeuwige heerlijkheid onze lieve Moeder, Groot- en Overgrootmoeder

GEESJE VAN WIJNGAARDEN-RUITER

sinds 10 juli 1954 weduwe van Cornelis van Wijngaarden

op de leeftijd van 83 jaar.

Voorwaar, voorwaar, Ik zeg u,
wie mijn woord hoort en Hem gelooft,
die Mij gezonden heeft,
heeft eeuwig leven en komt niet in het oordeel,
want hij is overgegaan uit de dood in het leven.
Johannes 5 : 24

Tietjerk, C. Wiegers-van Wijngaarden
J. K. Wiegers

Meppel, A. Douma-van Wijngaarden
A. M. Douma

Overveen, P. van Wijngaarden
M. van Wijngaarden-van Halm
kleinkinderen en achterkleinkind

Amstelveen, 21 april 1981

Gerrit van Heemskerklaan 7

Correspondentie-adres: Bloemendaalseweg 309, 2051 GG Overveen

De begrafenis heeft plaatsgevonden op vrijdag 24 april op de begraafplaats Zorgvlied, Amsterdam.

Stichting Ref. Hulpactie

„Woord en Daad”

Giro 3020900

Postbus 560, 4200 AN Gorinchem

Tel. 01830-32550

Duizenden kinderen lijden honger

Elke dag sterven 10.000 mensen door
gebrek aan voedsel.

Terwijl wij aan niets gebrek hebben.
In verschillende delen van de wereld
hebben vooral de kinderen veel te
lijden. Voor velen is het nog een
kwestie van weken... en dan is het
te laat.

Snelle hulp is dubbele hulp.

„Geef hun te eten” Lukas 9 : 13a

Jongen
met hongeroedeem

Voor al uw

handels- en familiedrukwerk - boeken en folders

is uw adres

DRUKKERIJ „STEENBERGEN”

Nooitgedacht 3 — 3701 AL Zeist